

RAMUTĖ ALEKSANDRA
JASUDYTĖ

Lijana Šatavičiūtė-Natalevičienė

RAMUTĖ ALEKSANDRA
JASUDYTĖ

Lijana Šatavičiūtė-Natalevičienė

LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS

UDK 745(474.5)(092)

Ja655

Knygos leidimą parėmė Kultūros rėmimo fondas

Recenzentės:

Prof. dr. (hp) Aleksandra Aleksandravičiūtė

Dr. Nijolė Tumėnienė

Dailininkas Arūnas Prelgauskas

Redaktorė Saulė Kriaučiūnė

Fotografai:

Antanas Lukšėnas, Arūnas Baltėnas

© Ramutė Aleksandra Jasudytė, 2011

© Lijana Šatavičiūtė-Natalevičienė, 2011

© Lietuvos nacionalinis muziejus, 2011

© Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2011

ISBN 978-609-8039-16-0

TURINYS

Įvado vietoje: atokiau nuo kasdienybės sumaištis	9
JAUNYSTĖS KELIAIS	13
Aliai	13
Posūkis į dailę	27
Pirmieji žingsniai	35
Individualaus pasaulėvaizdžio daigai	63
NEPAŽIŪSTAMA JASUDYTĖ	83
Ekspedicijos	83
Prūsų Lietuva: Henrikas Montė	91
Seserys	99
VILNIAUS UNIVERSITETUI: IŠAUSTA LIETUVOS ISTORIJA	115
Kovos su kryžiuočiais	115
Lietuva. Atgimusi tautosakos tradicija	135
BRANDA	149
Ruduo	149
Su kylančia Lietuva	155
Čia jaučiama lietuviška dvasia	183
BAIGIAMASIS ŽODIS	205
SUMMARY	207
PRIEDAI	213
Laiškai Ramutei Jasudytei	213
Pokalbiai su Ramute Jasudyte	217
Laima Cieškaitė. <i>Tauri pilka spalva</i>	217
Onė Baliukonytė. <i>Siūlai lieka siūlais?</i>	220
Svarbiausios gyvenimo datos	225
Parodos	227
Pagrindinių kūrinių katalogas	231
Bibliografija	238
Asmenvardžių rodyklė	242
Santrumpos	247

Aliuose, baigus triptiką „Kovos su kryžiuočiais“. 1981

Įvado vietoje: atokiau nuo kasdienybės sumaištis

Vienos ryškiausių lietuvių tekstilininkių Ramutės Aleksandros Jasudytės biografijoje daug sunkiai suvokiamų dalykų. Lietuviškos dvasios simboliu mūsų dailėje laikoma menininkė niekad nėjo kitų priešaky, nelaužė kūrybos taisyklių, nedeklaravo naujojo meno idėjų. Tyliai savo dirbtuvėje audusiai tekstilininkei netgi nebuvo lemta atsiskleisti visomis prigimtinio talento galiomis. Madų nesivaikiusi menininkė pasišventė svarbių ciklų, papuošusių išskirtinius Lietuvos interjerus – Vilniaus universitetą ir Lietuvos nacionalinį muziejų, įgyvendinimui. Gilinimasis į plėtojamą tematiką ir metų metus trukęs darbas lėmė kūrinį kokybę, pelnė R. Jasudytei istorinių gobelenų ciklą kūrėjos vardą. Pirmiausia, autorės triptikas „Kovos su kryžiuočiais“, praturtinęs lietuvių tekstilę savita istorinės temos samprata, neatsiejama nuo lietuvių folkloro ir tautinės pasaulėjautos. Pasišventimas istorinei tematikai skatino tobulinti meninį matymą, įsijausti į savo krašto praeitį. Dailininkė suformavo šiuolaikinio lietuvių gobeleno istorinį žanrą, plėtojamą ciklais, metaforiškais vaizdais, įkvėptais lietuviško folkloro ir ypač dainuojamosios tautosakos.

Tų gobelenų sukurta ir daugiau – ne tik istorinių, monumentalių, bet ir kameriškų, tylių, poetiškų, žodžiais sunkiai nupasakojamų. Iš audinių nebyliai į žiūrovus žvelgė lietuvaitės, verpėjos, neįprastai raudonos spalvos karvutės, mėlynas arkliukas, ant raibuliuojančio vandens mėlio suposi tapybiški buriniai laivai. Ir vis sklandė, kilo į dangų, pleveno dausoje grakštūs, nežemiški paukščiai, įsmeninę polėkius, skrydžius, gyvenimo džiaugsmus ir negandas. Asmeninės patirties ir vidinio jausmo brandintas menininkės stilius labai savitas. Norint suprasti dailininkės gobelenų savitumo ištakas, reikia pamatyti lietuvišką peizažą, išvysti apsiblaususius rūkus, kylančius vakarais virš pelkių ir ežerų. Reikia pajusti ankstyvo ryto vėsą, horizonte išvysti su žeme susiliejančių dangų. Būtent ta neapibrėžtumo būseną ir meistriškai jausta dvasinė gelmė lemia R. Jasudytės išskirtinę vietą šiuolaikinėje Lietuvos tekstilėje.

Anksti buvo pastebėtas R. Jasudytės meninės raiškos individualumas. Baigusi Lietuvos dailės institutą tekstilininkė dalyvavo visose svarbiausiose šeštojo ir septintojo dešimtmečių dailės parodose. Pirmuosius jos kūrybos vertinimus aptinkame septintojo dešimtmečio spaudiniuose, kuriuose jauna dailininkė apibūdinama kaip harmoningai nusiteikusi, mažliu žvilgsniu pasaulį stebinti autorė. Gal dėl to R. Jasudytės kūryba buvo publikuojama nuo 1965 m. leidžiamuose albumuose *Taikomoji dekoratyvinė dailė*. Daug dėmesio sulaukė 1968 m. Jubiliejinėje taikomios dekoratyvinės dailės parodoje eksponuoti dailininkės kilimai „Karvutės“ ir „Lietuvaitės“, 1970-aisiais parodytas gobelenas „Laivai“¹. Neįmantriškos kompozicijos, poetiškumu ir vidine harmonija dvelkiančios „Lietuvaitės“ nusipelnė net

¹ Pinkus S., Susitikimas su architektūros palydove, *Kultūros bėni*, 1971, Nr. 2, p. 4.

² Sadauskas R., Ramutė Jasudytė. Gobelenas „Lietuvaite“, *Jaunimo gretos*, 1968, Nr. 7, p. 2.

³ Pinkus S., Taikomosios dekoratyvinės dailės šio laikmečio, *Pergalė*, 1973, Nr. 8, p. 155; Начолене Д., О композиционной структуре уникального панно Литвы, *Советское декоративное искусство 77/78*, Москва, 1980, c. 62.

⁴ *Žlt: Iobelen Советской Литвы: комплект открыток*, авт. вст. ст. В. Савицкая, Москва, 1977; *Современный советский гобелен*, авт. вст. ст. и сост. В. Савицкая, Москва, 1979, c. 6, 101, 200.

⁵ Jurėnaitė R., Poezija gobeluose, *Kultūros barai*, 1978, Nr. 9, p. 29–32.

⁶ Kvietkevičiūtė D., Dailininkės Ramutės Jasudytės gyvenimas..., *Kultūros barai*, 1980, Nr. 11, p. 76; Kęstutytė-Jasiulienė G., Tarp gaušybės parodų..., *Kultūros barai*, 1981, Nr. 5, p. 76–77; Markevičienė J., Tarsi atgyja tėviškės gamta, *Vakarinės naujienos*, 1981 03 03; Gobelenai, keramika, *Vakarinės naujienos*, 1981 03 06; Мартынова Ц., Выставка гобелена и керамики, *Советская Литва*, 1981 03 07; Juzėnaitė V., Subtilūs seserų kūriniai, *Literatūra ir menas*, 1981 03 28; Rachlevičiūtė R., Dvasinė pusiausvyra, *Pergalė*, 1981, Nr. 5, p. 184; Cieškaitė L., Tauri pilka spalva, *Literatūra ir menas*, 1981 06 27; Rachlevičiūtė R., Mistrzyni tekstylu, *Czerwony sztandar*, 1981 07 27.

⁷ Kęstutytė-Jasiulienė G., min. veik., p. 76.

atskiro pristatymo spaudoje. „Pats jo sumanymas ir sprendimas, tegu ir nesiremiantis kokiū nors konkrečiu tautosakos motyvu, yra labai liaudiškas, primena lyg kažkur girdėtą seną žvejų dainą apie šešias mergeles, išėjusias į pamarį ir užsisvajojusias“, – pastebėjo kūrinių vertinęs rašytojas Romas Sadauskas². Parodų apžvalgose buvo pabrėžiamas R. Jasudytės audinių tapybiškumas, meninių priemonių artumas vaizduojamajai dailei, atkreiptas dėmesys į medžiagiškumą ir siekį išlaikyti dekoratyvinės dailės specifika³. Dailininkės pasaulėvaizdžio originalumą įvertino autoritetinga rusų menotyrininkė Varvara Savickaja, akcentavusi ypatingą R. Jasudytės kūrinių lyriškumą ir ryšį su liaudies menu⁴.

1978 m. *Kultūros baruose* pasirodė pirmas išsamus tekstilininkei skirtas straipsnis, kuriame menotyrininkė Raminta Jurėnaitė išskyrė pagrindinius R. Jasudytės kūrybinio kelio etapus, pabrėžė dailininkės kūrinių muzikalumą, lyriškumą, asociatyvų turinį, ryšį su lietuvių liaudies menu. Menotyrininkės teigimu, dailininkės kūryba ne tik atspindi lietuvių tekstilės raidą nuo buitinės iki dekoratyvinės, bet ir pastangas augančiais kūrinių formatais, monumentaliais vaizdais organiškai pritaipinti architektūrinėje erdvėje. Tai visų pirma pasakytina apie konkrečius interjerams („Erfurto“ restoranui, Vilniaus universitetui) skirtus darbus⁵.

Dėmesys R. Jasudytės kūrybai ypač sustiprėjo po 1981-aisiais Vilniaus Dailės parodų rūmuose kartu su seserimi keramike Giedre Jasudyte surengtos kūrinių parodos. Žiūrovai pirmą kartą pamatė Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejui išaustą monumentalių gobelenų triptiką „Kovos su kryžiuočiais“, tąkart taip ir nepapuošusį seniausio Rytų Europoje universiteto sienų. Parodoje buvo galima išvysti iš Maskvos atgabentą vieną išpūdingiausių R. Jasudytės gobelenų „Ruduo“, skirtą TASS rūmų interjerui. Seserų parodą spaudoje vertino Laima Cieškaitė, Violeta Juzėnaitė, Genovaitė Kęstutytė-Jasiulienė, Danutė Kvietkevičiūtė, Jūratė Markevičienė, Birutė Mikėnienė, Ramutė Rachlevičiūtė ir kiti⁶. Visi recenzentai sutartinai kalbėjo apie R. Jasudytės kūrybos lietuviškumą, išskirdami dailininkę kaip vieną būdingiausių tautinio romantizmo atstovių, ryškiausiai įkūnijusių tautosakoje glūdinčią poeziją ir muzikalią nuotaiką.

Iš seserų Jasudyčių bendros parodos recenzijų išsiskyrė G. Kęstutytės-Jasiulienės straipsnis, kuriame menotyrininkė išvelgė abiejų seserų kūrybą vienijančius bruožus – tikslingą formą, gerą amato išmanymą, poetinės nuotaikos vyravimą kūriniuose⁷. Kalbėdama apie R. Jasudytės tekstilės darbų menines ypatybes, menotyrininkė aptarė ir sugretino ankstesniojo ir vėlesniojo – skirto daugiausia architektūrinei erdvei – laikotarpių kūrybą. Meninių ieškojimų dinamika ir konkreti kūrinių paskirtis, anot recenzentės, lėmė R. Jasudytės kūrybos pokyčius.

Bene išsamiausiai R. Jasudytės kūrybinį portretą po kelerių metų nupiešė R. Rachlevičiūtė, pabrėždama dailininkės pasaulėvaizdžio artumą liaudiškai pasaulio sampratai, kūrybinės

Seserys Ramutė ir Giedrė Jasudytės savo kūrybių parodoje. Dailės parodų rūmai, Vilnius, 1981

⁸ Rachlevičiūtė R., Ramutė Jasudytė, *Dailė*, kn. 25, 1985, [be puslapių numeracijos].

⁹ Rachlevičiūtė R., min. veik.

¹⁰ Cieškaitė L., *Metamorfozė tebevyksta*, *Dailė*, kn. 27, 1988, p. 57.

¹¹ *Taikomoji dekoratyvinė dailė*, įž. str. aut. ir sud. L. Cieškaitė, Vilnius, 1980, [p. 2].

¹² *Lietuvos gobelenas*, įž. str. aut. D. Rekertaitė-Načiulienė, Vilnius, 1983, p. 7.

¹³ *Vilniaus universitetas dailėje*, įž. str. aut. D. Ramonienė ir N. Tumėnienė, Vilnius, 1986, p. 15.

¹⁴ Škiudaitė A., Vyčiai turi sugrįžti, *Krantai*, 1989, vasaris, p. 15–17.

¹⁵ Kaulakytė E., Dailininkė audžia istorija, *Dienovidis*, 1995 10 20; B. Stundienė, Tėviškės ilgesio gervės, *Respublika*, 1995 12 23; Kaulakytė E., Žmogaus būties godos, *Dienovidis*, 2000 12 08.

¹⁶ Šilenkaitė L., Seserų kūryba Arsenale, *7 meno dienos*, 1996 02 23.

¹⁷ Šilenkaitė L., Ramutė Jasudytė: „Budėjimas“, *Kultūros barai*, 1999, Nr. 3, p. 43.

¹⁸ Ramutės Aleksandros Jasudytės dokumentacija, 1994 m., sud. A. Aleksandravičiūtė; Ramutės Aleksandros Jasudytės dokumentacijos papildymas, 1994 m. antroji pusė – 2001 m., Nacionalinės dailės galerijos Informacijos centro archyvas.

patirties vientisumą ir nuveiktų darbų svarbą tautinei kultūrai⁸. „R. Jasudytė yra iš tų tykių kūrėjų, kurie ramiai dirba titanišką darbą ir savo vientisumu, savitumu ir subtilumu tvirtina mūsų kultūros fundamentalumą, – straipsnio pabaigoje apibendrina R. Rachlevičiūtė. – Reikia didelio širdies gerumo, savotiško fanatizmo, kad taip imtum ir viską paaukotum menui ir pati atsitrauktum atokiau nuo kunkuliuojančios kasdienybės verdenės. Turbūt dėl to visa R. Jasudytės kūryba kupina šviesaus stoisškumo, dvasinės pusiausvyros.“⁹

Dailininkei ir vėliau buvo skiriamas nemažas dėmesys. Spaudos puslapiuose buvo minimi ir publikuojami kasmetinėse taikomosios dailės parodose eksponuoti R. Jasudytės gobelenai iš „Lietuvos“ ciklo, kurį tekstilininkė audė Vilniaus universitetui¹⁰. *Taikomosios dekoratyvinės dailės* leidinyje reprodukuotas triptikas „Kovos su kryžiuočiais“ vadintas ne tik Vilniaus universiteto puošmena, bet ir tikru jo lobynu¹¹. Albumo *Lietuvos gobelenas* įvade nemažai dėmesio skirta R. Jasudytės istoriniams gobelenams, pastebėtos minimalios kūrinių raiškos priemonės, simboliškumas, emocionalumas ir filosofinė potekstė¹². Leidinyje *Vilniaus universitetas dailėje* išskirti R. Jasudytės triptikas „Kovos su kryžiuočiais“ ir ciklas „Lietuva“ kaip subtilios raiškos kūriniai, pasižymintys plačiomis prasminėmis asociacijomis¹³.

Atgimimo metais spaudoje prabilta apie būtinybę Vilniaus universitete pakabinti sovietų dailės prievaizdams neįtikusį triptiką „Kovos su kryžiuočiais“¹⁴. Nepriklausomybės laikais R. Jasudytės kūryba ne kartą sulaukė įvertinimo spaudoje. Dailininkę kaip tėvynės patriotę ir savitą menininkę pristatė Egidija Kaulakytė ir Brigita Stundienė¹⁵. Dėmesys R. Jasudytės audžiamai istorijai sustiprėjo po 1996 m. kartu su seserimi keramike Giedre surengtos bendros parodos¹⁶. Spaudoje dažnai buvo pristatomi ir pavieniai dailininkės gobelenai¹⁷. Buvusiame Soroso šiuolaikinio meno centre (dabar Nacionalinės dailės galerijos Informacijos centras) 1994 m. Aleksandros Aleksandravičiūtės buvo surinkta išsami informacija apie R. Jasudytės kūrybą, kurią 2001 m. naujais duomenimis papildė Gražina Marčiukaitytė¹⁸.

Galima teigti, kad R. Jasudytės kūrybinė biografija ir tikra nacionaline vertybe laikytini jos kūriniai nepraslydo pro meno vertintojų ir gerbėjų akis. Juk menininkės kūrybos kelias aprėpia daugiau nei pusę šimtmečio. Nors R. Jasudytės nuopelnai lietuvių nacionalinei dailei tikrai dideli, tačiau jos kūrybos kelias nesulaukė įvertinimo solidesniam leidinyje. Nebuvo parengta kad ir kukli monografija, nušviečianti menininkės kūrybą, kuri savita Lietuvos istorijos interpretacija praturtino mūsų dailę. Iki šiol nesulaukė dėmesio R. Jasudytės kurti kostiumai Lietuvos kino studijos filmui „Herkus Mantas“. Parašytuose straipsniuose stinga ir platesnio šiuolaikinės Lietuvos bei Vakarų Europos tekstilės konteksto, kurį pasitelkus būtų galima akivaizdžiau atskleisti dailininkės savitumą. Tik didesnės apimties studija suteikia galimybę išsamiau perteikti menininkės ieškojimus, kūrybos

Dailės instituto kieme. Iš dešinės sėdi Ramutė Jasudytė, pozuotoja, keramikės Liucija Šulgaitė ir Birutė Mikučionytė. 1956

ne kartą teko išgirsti nustebusius balsus: esi iš kaimo, bet nemoki austi. Piešimas, kaip teigė dailininkė, sekėsi vidutiniškai. Visos kurso tekstilininkės sunkiai įkando marksizmo-leninizmo filosofiją ir reiklaus A. Matukonio tekstilės technologijos dalyką. Net atsigavo, kai šis dėstytojas nustojo iš Kauno į Dailės institutą važinėti. Iš dėstytojų labiausiai įstrigo S. Veiverytės kompozicijos paskaitos. Ne ką vyresnė už studentus dėstytoja buvo reiki, bet teisinga, aiškiai formulavo reikalavimus meno kūriniai, sugebėjo vertinti studentų pastangas, mokė nepasitenkinti pirmu rezultatu, visuomet siekti dar daugiau. Tokia ji ir liko studentų prisiminimuose – valinga, laisva, nesitaikstanti su vidutinybe ir neteisybe, talentinga, kėlus studentų susižavėjimą²³.

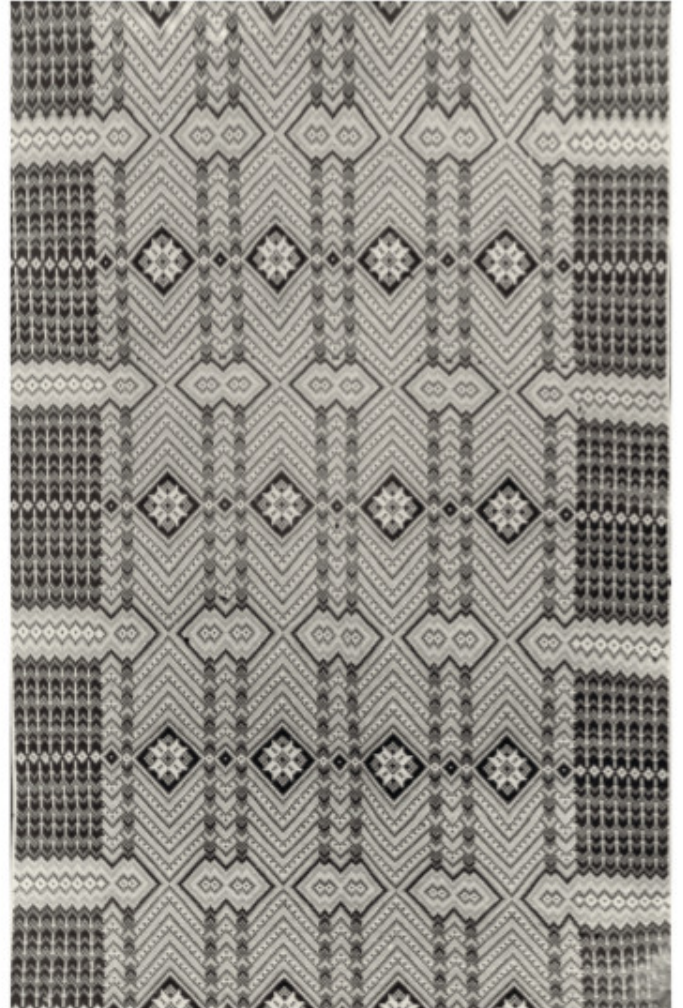
Jauniems, tuo metu pradėjusiems kūrybinį kelią menininkams nebuvo lengva. Sudėtingiausias stalinistinių perlenkimų laikotarpis buvo penktojo ir šeštojo dešimtmečių sandūra. Aštri kritika, perauganti į kaltinimus formalizmu, apolitiškumu, keliaklupsčivimu prieš Vakarų penktojo dešimtmečio pabaigoje–šeštojo pradžioje lydėjo ne vieną žinomą lietuvių dailės kūrėją, pedagogą, dailėtyrininką. Tokią kritiką patyrė katedros dėstytojai A. Gudaitis, S. Veiverytė. Prieš tai iš pedagoginio darbo buvo atleisti tekstilininkus ugdę Petras Tarabilda, Liudas Truikys²⁴.

²³ Tekstilinkės Danutės Kvietkevičiūtės prisiminimai [rankraštis], 1998 m. balandžio mėn., Vilniaus dailės akademijos Tekstilės katedros archyvas.

²⁴ Žr. Šatavičiūtė-Natalevičienė L., Juozas Balākonis, Vilnius, 2007, p. 39–40.

Štai ir viskas. Ramutė Jasudytė po IV kurso darbų peržiūros. 1956

Diplominio darbo – grindų tako – fragmentas. 1958
Audimo technika. Vilna, linas. LDS archyvo nuotrauka

Lietuvos dailės instituto dėstytojai su studentais diplomantais. Ramutė Jasudytė stovi viršutinėje eilėje ketvirta iš kairės. 1958 m. birželio 28 d.

komplektą Kauno Žemės ūkio akademijos posėdžių salei, Algimantas Stulgys – Vilniaus pionierių rūmams. 1955 m. Marija Kondrackytė-Švažienė sukūrė dekoratyvinius audinius kolūkio klubui, o Angelė Jančaitytė-Bilevičienė – tekstilės ansamblį vaikų kambariui. Tuometinėmis sąlygomis, kai daiktų grožis buvo tapatinamas su tikslingumu, toks sumanymas buvo viena iš katedros išlikimo sąlygų.

Visoje lietuvių taikomojoje dailėje tuo metu vyko formos modernėjimo ir nacionalinių tekstilės, keramikos, vitražo ir kitų mokyklų kūrimosi procesai. Iškėlus laisvėjančios kūrybinės individualybės ir modernios sovietinės aplinkos formavimo šūkius, dekoratyvią stilizaciją aiškinant taikomosios dailės specifika, daiktinės aplinkos pokyčiai dekoratyvinėje dailėje vyko sparčiau nei vaizduojamojoje. Tad R. Jasudytės kartos menininkams susidarė palankios sąlygos saviraiškai ir naujovių paieškom.

Audžiant „Karvutes“, 1967

Aukštaitės tautiniai drabužiai. 1958
Popierius, tempera, 30 x 25

Klaipėdietės tautiniai drabužiai. 1958
Popierius, tempera, 30 x 25

SUOLAS • LELIELIU • PILNAS • SUOLAS

Gobelenas „Miškas“ restorano „Erfurtas“ vestibulyje. Interjero architektas Juozas Algirdas Zinkevičius. Vilnius, 1972

Miškas. Fragmentas. 1971–1972
Gobeleno technika. Vilna, linas, sizalis, 250 x 900

Prie gobeleno „Broleliai“. 1976

73 Jablonskienė L., Sena ir nauja rekonstruojamose senamiesčių interjeruose, *Žmogus ir aplinka XX a. Lietuvos dailėje*, Vilnius, 1992, p. 118–119.

74 Ten pat, p. 119.

Anot menotyrininkės Lolitos Jablonskienės, analizavusios rekonstruojamų istorinių senamiesčio interjerų puošybą meno kūriniais, istorinė architektūra ir šiuolaikiniai dailės kūriniai Vilniaus universiteto interjeruose sąveikauja kaip lygiaverčiai dėmenys, išsaugant architektūros autentiškumą ir neįžeidžiant individualios dailininkų stiliškos⁷³. Architektūros detales, baldus, apšvietimo priemones ir meno kūrinius jungiant į racionalią loginę sistemą vizualiai pratęsiama architektūrinė erdvė, neišraiškingai aplinkai suteikiama meniškumo. „Architektūrinės erdvės plastiškumas, kurį išryškina ar iliuziškai suformuoja dailė – būdingas šių ansamblių bruožas, – teigia menotyrininkė. – Meninės visumos vaizdas kuriamas esant dviejų lygiaverčių pagrindinių komponentų – interjero vidinės erdvės (per ją suvokiamas ir senosios architektūros formos savitumas) ir ekspresyvaus dekoratyvaus akcento sąveikai.“⁷⁴

Triptikui „Kovos su kryžiuočiais“ R. Jasudytė atidavė šešerius metus. Tokios apimties darbas reikalavo vidinio susikaupimo ir dvasinio nusiteikimo. Audė vienoje iš universiteto auditorijų viena, be kitų pagalbos. Tiesa, menininkė iki šiol dėkinga šios aukštosios mokyklos laborantui Albinui Jociui, pagelbėdavusiam techniniuose dalykuose – pertvarkydavusiam stakles, padėdavusiam daryti metimus, netgi pozavusiam jau vėlesniam gobelenui „Sėja“.

Iki tol istorinės tematikos neplėtojusiame modernioje lietuvių tekstilėje R. Jasudytė paskleidė savitą istoriškumo sampratą, išplaukiančią iš lietuvių folkloro, ypač dainuojamosios tautosakos, iš tautinės pasaulėjautos, perteikiamą metaforiškais vaizdais. Deja, išskirtiniam kūriniai nebuvo lemta iš karto papuošti jam skirtą vietą. Prieš Vilniaus universiteto jubiliejų rektorius Jonas Kubilius, palaikęs „Kentros folklorinį nacionalizmą“, įspėjo menininkus apie LKP Centro komitetą pasiekusį skundą ir Jono Aničo vadovaujamos komisijos būsimą apsilankymą. A. Kentra sukvietė dailininkus ir architektus, apsitarė, ką ir kokia tvarka reikia rodyti, kaip aiškinti ir t. t. Viską apžiūrėjusi komisija nebuvo patenkinta, surašė skeptišką darbų priėmimo protokolą. „Ramutės Jasudytės gobelenai buvo patekę į didžiausią nemalonę, – prisiminė A. Kentra. – Sugrįžusius iš parodos Italijoje paguldėme juos gražiai suvyniotus ant vamzdžių Mažosios aulos balkone, iki bus įrengta Gobelenų salė. Po poros mėnesių radau tuščią balkoną. Visų klausinėjau, niekas nežinojo, kur jie. Visur ieškojau – niekur neradau. Universiteto ūkio administracija buvo abejinga. Net nebandė ieškoti dingusio 15 m ilgio ir 380 cm aukščio unikalaus gobelenų triptiko: Tėvynės ginti išjojančių brolelių, šauklių gulbelių ir išlydinčių seselių.“⁷⁵

Triptikas „Kovos su kryžiuočiais“ auditorijoje liko nepakabintas. Kažkas iš komisijos „Broleliuose“ įžvelgė Vyčio užuominas. Tarsi jausdami kaltę dėl neįvertinto darbo, jubiliejinių renginių organizatoriai vengė dailininkei aiškinti susidariusią padėtį. Auditorijoje liko interjero architektės Lygijos Marijos Stapulionienės suprojektuoti baldai, gobelenams prie sienų tvirtinti skirti faneros lakštai. Susukti kilimai ilgai mėtėsi paslėpti universiteto

75 Kentra A., Universiteto rūmų restauravimas ir dekoravimas, *Šilalės kniūtas*, t. VII: *Šilalės valsčius*, Vilnius, 2006, p. 734.

Triptikas „Kovos su kryžiuočiais“: „Broleliai“, „Gulbelė“, „Sesulės“. 1973–1978

Gobeleno technika. Vilna, linas, 380 × 620, 380 × 355, 380 × 530

VU. Rymanto Penkausko ir Aleksandro Sidorenko nuotraukos iš Nacionalinės dailės galerijos
Informacijos centro archyvo

Svarbiausios gyvenimo datos

1930 m. lapkričio 30 d. gimė Žemės ūkio ministerijos tarnautojo Silvestro Jasudžio (1892–1978) ir Aleksandros Andriukaitytės-Jasudienės (1892–1986) šeimoje Kaune. Tuo metu šeimoje augo dukterys Rožė (g. 1921, vėliau Sakalauskiene) ir Aldona (g. 1922, vėliau Pilkauskienė) bei brolis Jonas (1925–2004).

1934 m. spalio 12 d. gimė jauniausioji sesuo Giedrė, būsimoji keramikė.

1951 m. baigė Utenos mergaičių gimnaziją.

1951–1952 m. tobulino piešimo įgūdžius Kauno vidurinėje dailės mokykloje pas skulptorių Vladą Žuklį, gyveno sesers Aldonos šeimoje.

1952–1958 m. studijavo tekstilės specialybę Lietuvos dailės institute. Kompoziciją dėstė Sofija Veiverytė (1926–2009), tapybą – Antanas Gudaitis (1904–1989) ir Leonas Katinas (1907–1984).

1954–1960 m. dalyvavo Mokslų akademijos Istorijos instituto organizuotose etnografinėse ekspedicijose.

1957–1970 m. dirbo dailininke verpimo ir audimo kombinate „Audėjas“ (dab. UAB „Audėjas“). Kūrė baldų apmušalų ir užuolaidų projektus masinei gamybai, pelniusius apdovanojimus (tarp jų ir mažąjį sidabro medalį) respublikinėse ir sąjunginėse meno tarybų apžiūrose, parodose.

1958 m. apgynė diplominį darbą – dekoratyvinių audinių komplektą Vilniaus valstybinio dailės muziejaus interjerui (dab. Vilniaus rotušė). Vadovas Juozas Balčikonis.

1958 m. pradėjo dalyvauti dailės parodose. Pirmoji paroda – Šeštoji sąjunginė 1957 ir 1958 metų laidos aukštųjų dailės mokyklų studentų diplominių darbų paroda Maskvoje.

1961 m. tapo Lietuvos dailininkų sąjungos nare. Jauną menininkę rekomendavo Juozas Balčikonis, Sofija Veiverytė, Sofija Vasilenkaitė-Vainilaitienė. Stodama į Lietuvos dailininkų sąjungą, R. Jasudytė pristatė diplominio darbo nuotraukas ir per 30 masinės gamybos dekoratyvinių audinių pavyzdžių, išaustų 1958–1961 m. pagal jos projektus verpimo ir audimo kombinate „Audėjas“.

1969–1972 m. dirbo dailininke Lietuvos kino studijoje; dalyvavo statant vaidybinį filmą „Herkus Mantas“ („Henrikas Montė“), buvo pirmosios kūrybinės grupės, kuriai vadovavo režisierius Almantas Grikevičius, narė, kūrė kostiumus, kurių dalis pateko į filmą. Ši kūrybinė grupė buvo išformuota, filmo kūryba perduota jį užbaigusiam režisieriui Marijonui Giedriui.

1971 m. lankėsi Lenkijos Liaudies Respublikoje kartu su vaidybinio filmo „Henrikas Montė“ kūrybine grupe, vadovauta Almano Grikevičiaus.

1973–1978 m. audė gobelenų triptiką „Kovos su kryžiuočiais“ („Oi lekia, lekia gulbių pulkelis“) Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto didžiajai auditorijai (dabar Vinco Krėvės auditorija).

- 1978 m. mirė tėvelis Silvestras Jasudis.
- 1979–1986 m. audė gobelenų ciklą „Lietuva“ Vilniaus universiteto rektoratui.
- 1980 m. apdovanota už kūrybinę veiklą LSSR Aukščiausiosios Tarybos garbės raštu.
- 1981 m. surengė autorinę parodą kartu su seserimi keramike Giedre Jasudyte Vilniaus dailės parodų rūmuose ir Kauno paveikslų galerijoje.
- 1981 m. apdovanota Lietuvos valstybine premija už gobelenų ciklą „Kovos su kryžiuočiais“ (1973–1978) ir gobeleną „Daina“ (1979–1981) iš ciklo „Lietuva“.
- 1981 m. triptikas „Kovos su kryžiuočiais“ ir gobelenas „Daina“ eksponuoti parodoje „Lietuvos meno tradicijos ir dabartis“ Dailės akademijoje Ankonoje (Italija).
- 1986 m. mirė mama Aleksandra Andriukaitytė-Jasudienė.
- 1991 m. lankėsi Bergene (Norvegija), dalyvavo lietuvių dailės parodos „Mitai ir legendos“, kurioje buvo eksponuojami ir R. Jasudytės gobelenai, atidaryme.
- 1996 m. surengė autorinę parodą kartu su seserimi Giedre Jasudyte Taikomosios dailės muziejuje Vilniuje.
- 1996–2005 m. kūrė gobelenus Lietuvos nacionaliniam muziejui Vilniuje.
- 2004 m. sesuo Giedrė Jasudytė surengė kūrinių parodą Utenos kraštotyros muziejuje.
- 2004 m. mirė brolis Jonas Jasudis.
- 2008 m. mirė sesuo Giedrė Jasudytė.